

Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Asia: SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf:n lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä **HE 16/2018 vp** eduskunnalle laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Viite: Valiokunnan asiantuntijakuuleminen 16.5.2018 sekä kirjallisen lausunnon pyyntö

Yleistä

SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder on Suomen ruotsinkielisten alueiden vammaisjärjestöjen yhteistyöelin. Jäsenjärjestömme ovat: Finlands Svenska Handikappförbund rf, Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf, FDUV, Psykosociala förbundet rf ja Svenska Hörsselförbundet rf.

WHO:n mukaan noin 15 %:lla koko väestöstä on jonkinasteinen vamma. Jos mukaan lasketaan lisäksi henkilöt, joilla on pitkäaikaisia mielenterveysongelmia, on Suomessa noin 45 000 henkilöä, jotka tarvitsevat jonkinasteisia vammaisille henkilöille tarkoitettuja palveluja ruotsin kielellä.

Julkisella vallalla on velvollisuus turvata kaikille yhdenvertainen sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen saatavuus. Suomi on sitoutunut YK:n vammaisia henkilöitä koskevaan yleissopimukseen, ja nämä oikeudet tulee kautta linjan ottaa huomioon lainsäädännössä.

SAMS:IN HUOMAUTUKSET HENKILÖKOHTAISESTA BUDJETISTA

Tuemme henkilökohtaisen budjetin käyttöönottoa ja pidämme hyvänä, että suunta on kohti järjestelmää, jossa henkilöt saavat itse päättää ja valita, mitä palveluja käytetään ja miten ne järjestetään. Henkilökohtaisten tarpeiden pohjalta toimiminen ja yksilön itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ovat peruseriaatteita, joiden tulisi olla läsnä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa ja siten myös henkilökohtaisessa budjetissa. Huolenaiheita on. Muun muassa ICT-ratkaisujen puute,

aikataulu ja lain soveltaminen herättävät huolta. Alla on vielä joitakin eriteltyjä huomautuksia henkilökohtaisesta budjetista.

Henkilökohtaiseen budjettiin oikeutetut henkilöt (27 §)

Hallituksen esityksen mukaan henkilökohtaista budjettia tarjottaisiin henkilöille, joilla on jatkuvaa ja laaja-alaista avun tai tuen taikka hoidon ja huolenpidon tarvetta ja jotka pystyisivät joko itse tai tuettuna suunnittelemaan ja valitsemaan omat palvelunsa.

SAMS toteaa, ettei esityksen perusteluissa kuvailla riittävästi, mitä päätöksenteko tuettuna tarkoittaa. Ei ole myöskään määritelty, miten tukea voi saada, kun kyseessä on muu kuin kielen tulkkaus. Tuen saaminen päätöksenteossa on prosessi, johon voi kuulua vaihtoehtoisia viestintämenetelmiä. YK:n yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksista viestintään sisältyy muun muassa kieliä, tekstin näyttämistä, pistekirjoitusta, taktiilikommunikaatiota, isokirjaintekstiä, saavutettavaa multimediaa sekä kirjallisia, kuuloon perustuvia, selkokielisiä sekä ihmisääneen perustuvia tukevia ja korvaavia viestintätapoja, -keinoja ja -muotoja sekä saavutettavaa tieto- ja viestintätekniikkaa.

SAMS katsoo, että 27 §:n perusteluja koskien tuettua päätöksentekoa tulee selkeyttää.

Henkilökohtaisella budjetilla tuotettavat palvelut (28 §)

Esityksen mukaan liikelaitoksen tuottamia palveluja ei ole mahdollista saada henkilökohtaiseen budjettiin. SAMS pitää tätä ongelmallisena. Mielestämme valinnanvapautta rajoitetaan, jos henkilö ei voi ottaa mukaan liikelaitoksen palveluja. Nykyinen sanamuoto jättää tilaa tulkinnoille. On epäselvää, voiko henkilö, joka on valinnut tai pakosta valinnut liikelaitoksen palveluita, käyttää henkilökohtaista budjettia muihin palveluihin. Riittävä henkilökohtainen budjetti tulisi taata myös silloin, kun henkilö saa merkittävän osan palveluistaan liikelaitokselta. Esimerkiksi asumispalvelujen osalta on olemassa vaara, ettei henkilökohtaiseen budjettiin jää jäljelle riittäviä resursseja.

Olemme huolissamme julkisista palveluista. Aluksi on todennäköistä, että monet valitsevat henkilökohtaisen budjetin ja sisällyttävät siihen palveluita yksityisiltä markkinoilta. Maakunnalla on silti oltava valmius tarjota palveluita henkilöille, jotka eivät täytä vaatimuksia tai jotka valitsevat palvelunsa liikelaitokselta. Julkisen vallan on kanavoitava taloudellisia resursseja sekä

julkiselle että yksityiselle puolelle. On olemassa riski, että julkiset palvelut heikentyvät, koska liikelaitoksella ei ole samaa osaamista eikä samoja resursseja kohdennettavaksi esimerkiksi markkinointiin.

SAMS katsoo, että liikelaitoksen tuottamat palvelut voivat myös sisältyä henkilökohtaiseen budjettiin.

Kielelliset oikeudet (41 §)

SAMS toteaa, että hallituksen esitys on kielellisten oikeuksien turvaamisen osalta heikko ja että se johtaa käytännössä suomen- ja ruotsinkielisten asukkaiden asettamiseen eriarvoiseen asemaan. Maakunnassa, jossa ruotsinkielisen väestöryhmän osuus on prosentuaalisesti pieni, on olemassa suuri riski, ettei henkilökohtaisen budjetin perusteella annettavia palveluja ole saatavilla ruotsiksi, minkä vuoksi asiakas voi saada ruotsinkielistä palvelua vain maakunnan liikelaitokselta. Tällä tavoin ruotsinkielisen asiakkaan valinnanvapautta rajoitetaan merkittävästi suomenkieliseen asiakkaaseen verrattuna.

SAMS katsoo, että 41 §:ssä tulisi olla kirjaus, joka turvaa perustuslainmukaiset kielelliset oikeudet ja joka takaa yhdenvertaiset mahdollisuudet valinnanvapauteen.

Joitain lisähuomioita

Se asiantuntijaosaaminen (erityishuollon asiantuntija- ja kehittämisyksikkö), joka Kårkulla samkommun - kuntayhtymällä on nykyisin tulisi myös turvata tulevaisuudessa. SAMS vastustaa kuitenkin keskittämiskäytäntöä, jonka perustana olisi Kårkulla samkommun. Jos keskittäminen perustuu Kårkullan toimintaan, palveluntarjonta rajoittuu. Kårkulla ei voi tarjota yksilöllisiä palveluja nykyisen vammaispalvelulain mukaan. Nykyisin Kårkulla tarjoaa palveluita lähinnä kehitysvammaisille henkilöille (1 300 henkilöä). Noin 45 000 henkilöä tarvitsee jonkinasteista vammaispalvelua ruotsiksi.

Keskittäminen Kårkullaan merkitsisi riskiä, että kehitysvammaiset henkilöt ohjattaisiin automaattisesti Kårkullan palveluihin, mikä tarkoittaisi heidän tosiasiallisten valinnanmahdollisuuksiensa rajoittamista. Se ei ole hyväksyttävää. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista annetun yleissopimuksen mukaan lähtökohtana tulee olla yksilön tarve eikä diagnoosi. Samanaikaisesti vammaispalvelulakeja yhdistetään suuntana vammaisia henkilöitä koskevan lainsäädännön harmonisointi.

SAMS katsoo, että ruotsinkielisille vammaisille henkilöille tulee taata hoito ja palvelut ruotsiksi. Samalla tulisi varmistaa, että valinnanvapaus toteutuu

Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf

tasapuolisin ehdoin ilman, että luodaan monopolisoituja toiminnanjärjestäjiä ja/tai tuottajia. Tuemme myös kansallisen keskuksen perustamista sosiaali- ja terveydenhuollon ruotsinkielisten palvelujen koordinoimiseen, tukemiseen ja kehittämiseen (36 § 4 mom. laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä).

Helsingissä 15. toukokuuta 2018

SAMS – Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf

ANNA CALDÉN

Anna Caldén

Puheenjohtaja

NINA AF HÄLLSTRÖM

Nina af Hällström

Toiminnanjohtaja

Asiantuntijat: Marica Nordman OTM, lainopillinen asiamies
Elias Vartio, VTM, lainopillinen asiamies